

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนในเขตอำเภอเขียงฮิน และกิ่งอำเภอชื่นชม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ประกอบด้วยเนื้อหาสาระดังต่อไปนี้

1. สาระสำคัญมาตรฐานการศึกษาของชาติ

1.1 มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะ ของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

1.2 มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา

1.3 มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

2. การประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

2.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

2.3 ระบบและกระบวนการประกันคุณภาพภายใน

3. บริบทระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

4. บริบทระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา อำเภอเขียงฮิน และกิ่งอำเภอชื่นชม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สาระสำคัญมาตรฐานการศึกษาของชาติ

1. มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติตามสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2549 : 3-6) ได้กล่าวถึง สาระสำคัญของมาตรฐานการศึกษาของชาติ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมือง และพลโลก

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่พัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้

1. กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

2. ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนา

สังคม

2.1 คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

2.2 คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้าง

ประโยชน์ให้สังคม

3. ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

3.1 คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งเรียนรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

3.2 คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. ทักษะทางสังคม

4.1 คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

4.2 คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหา ในฐานะสมาชิกของสังคมและสังคมโลก โดยสันติวิธี

5. คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก

5.1 คนไทยดำเนินชีวิต โดยกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต

5.2 คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึก ในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทย มีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตน ตามระบอบประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดีเป็นอาสาสมัคร เพื่อชุมชนและสังคมในฐานะ พลเมืองไทย และพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวทางการจัดการศึกษา

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู ศึกษานิเทศก์และผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อ ที่ผสมผสานความรู้สากลกับปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ จัดหาและพัฒนา แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ ผู้เรียน ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน และปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้

1. การจัดหาหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
 - 1.1 มีการจัดหาหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียน ทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ ของผู้เรียน
 - 1.2 ผู้เรียนมีโอกาส / สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง
 - 1.3 องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษา มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย
2. มีการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้ และการใช้ บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม

3. มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
 อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

3.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา
 อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

3.2 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม
 มีความพึงพอใจในการทำงาน และผูกพันกับงาน มีอัตราการออกจากงานและอัตราความผิด
 ทางวินัยลดลง

3.3 มีแนวโน้ม ในการร่วมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระ เพื่อสร้างเกณฑ์
 มาตรฐานเฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจน
 การส่งมอบองค์ความรู้ที่หลากหลาย

4. มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

4.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพ
 ที่จริง สถานภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

4.2 ผู้รับบริการ / ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการ
 ทางการศึกษาของสถานศึกษา

4.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของ
 กระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมิน
 คุณภาพภายนอกได้

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการ
 การพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคน มีโอกาส
 และทางเลือกที่เข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการ
 ที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนา
 คุณภาพประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้ง
 การเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้

1. การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชน
 ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้

1.1 สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และคนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง มีสันติสุข และมีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้

2.1 ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดทำ และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

2.2 ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาและอื่น ๆ) และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการสร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง

2.3 ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ

3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.1 ครอบคลุม ชุมชน องค์กรทุกระดับ และองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้างและใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

2. มาตรฐานการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดสาระที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการศึกษาไว้ดังนี้

2.1.1 หมวด 1 มาตรา 9 (3) การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้มีการกำหนด มาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และประเภทการศึกษา

2.1.2 หมวด 5 มาตรา 31 กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา

2.1.3 มาตรา 33 (2) สภาการศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอ โขบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติที่บูรณาการ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และกีฬากับการศึกษาทุกระดับ

2.1.4 มาตรา 33 (5) วรรคสอง การเสนอ โขบาย แผนการศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานการศึกษา ให้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี

2.1.5 มาตรา 34 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการ อาชีวศึกษา คณะกรรมการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอ โขบาย แผนพัฒนาและมาตรฐาน การศึกษาของ แต่ละระดับที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ

2.1.6 มาตรา 38 กำหนดให้คณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนสถานศึกษาเอกชน และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับ โขบายและมาตรฐานการศึกษา

2.1.7 มาตรา 42 ให้กระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมิน ความพร้อมในการจัดการศึกษา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีอำนาจหน้าที่ ในการประสานและส่งเสริมองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้อง กับนโยบายและได้มาตรฐาน

2.1.8 มาตรา 43 การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มี ความเป็นอิสระ โดยมีการกำกับ ติดตาม และการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เช่นเดียวกับ สถานศึกษาของรัฐ

2.1.9 มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

2.1.10 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

นับเป็นครั้งแรกของประเทศไทยที่มีการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการ ให้เกิดขึ้น ในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล

การตรวจสอบการประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา เป็นมาตรฐานที่เปิดกว้าง และยืดหยุ่น เพื่อให้การศึกษามีความหลากหลายในรูปแบบ ลักษณะ วิธีการ และภาคีที่เกี่ยวข้องและเป็นมาตรฐานที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติได้ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.2 บทบาทของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากับการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสภาการศึกษาไว้ในมาตรา 33 ว่า ให้สภาศึกษามีหน้าที่พิจารณาเสนอ โยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา

ในปี พ.ศ. 2541-2543 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติขณะนั้น) ได้พัฒนามาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมี 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้มีการประกาศใช้ เมื่อวันที่ 4 และ 25 มกราคม 2543

ปี พ.ศ. 2545 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้พัฒนา ตัวบ่งชี้สภาพที่พึงประสงค์และเกณฑ์การประเมิน ระดับก่อนประถมศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้ใช้ ตัวบ่งชี้และเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นพื้นฐานให้กับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในการพัฒนา มาตรฐานและตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับอุดมศึกษา และมาตรฐาน สำหรับ การประกันคุณภาพภายนอก ระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญา

เพื่อให้การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ เป็น ไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั่นคือ เป็นมาตรฐานการศึกษาที่ครอบคลุม การศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเป็นมาตรฐานการศึกษาที่ครอบคลุมทุกระดับการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา จึงได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติขึ้น

3. ความหมายของมาตรฐานการศึกษาของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามมาตรฐานการศึกษาว่าเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้น ในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง สำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

4. วัตถุประสงค์ของการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ

4.1 เพื่อเป็นเป้าหมาย และแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติในทุกระบบ และทุกประเภทในระดับมหภาค

4.2 เพื่อเป็นหลักและแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนา และจัดการศึกษารวมทั้ง มาตรฐานการศึกษา ทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา

4.3 เพื่อเป็นเครื่องมือกำกับการตรวจราชการ การนิเทศ การติดตาม และประเมินผล รวมทั้งการประกันคุณภาพ

4.4 เพื่อให้ทราบสถานการณ์ และความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาของชาติ ระดับมหภาค

4.5 เพื่อเป็นมาตรฐานสำหรับการประกันคุณภาพภายนอกในระดับเขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษา

4.6 เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนามาตรฐานการศึกษาของชาติในระยะต่อไป

การประกันคุณภาพการศึกษา

1. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

ได้มีผู้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้
 กษมา วรวรรณ ณ อุรุษา (2542 : 1) ได้กล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า “ให้เด็กได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับและมีโอกาสได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพของแต่ละคน”

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 7) กล่าวว่า “การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง”

ชาติชาย พิมพิไสย (2543 : 4) กล่าวว่า “การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยให้สนองความต้องการ และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องทั้งในปัจจุบัน และอนาคต”

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 171) กล่าวว่า “ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 22 ใช้คำว่าผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะฉะนั้น ความหมายของคำว่า การประกันคุณภาพการศึกษาจะหมายถึงการประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน เอาผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ประเมินจากผู้เรียนเป็นหลัก ประเมินทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้เรียน”

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินงาน กิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการ โดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคมโดยรวม (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 2550 : เว็บไซต์)

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึงกิจกรรม หรือแนวปฏิบัติที่จำเป็นต้องดำเนินการดำเนินงานเพื่อประกันว่า คุณภาพของการศึกษาได้รับการรักษาไว้ และส่งเสริมเพิ่มพูน การประกันคุณภาพการศึกษา จึงรวมถึงกิจกรรม หรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบ และแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษา ที่มีคุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 2550 : เว็บไซต์)

การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตามระบบและแผนที่ได้วางไว้แล้ว จะทำให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่ง ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพนั้น การดำเนินการจะยึดหลักการของการให้เสรีภาพทางวิชาการ (Academic freedom) และควมมีอิสระในการกำหนดแนวทางในการบริหารและดำเนินการของสถาบัน (Institutional autonomy) เพื่อความมีคุณภาพภายในสถาบันอย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากภายนอก อย่างไรก็ตาม เชื่อว่าระบบการประกันคุณภาพที่ได้กำหนดขึ้น จะเป็นไปตามหลักการที่ว่า หากสถาบันอุดมศึกษาสามารถควบคุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตบัณฑิตให้เป็น ไปอย่างมีคุณภาพพร้อมทั้งมีระบบของการตรวจสอบและประเมินจากภายนอกแล้ว คุณภาพของบัณฑิตก็จะดีด้วย (โรงเรียนเปี่ยมสุวรรณวิทยา 2550 : เว็บไซต์)

จากความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานพัฒนาเด็กให้ได้มาตรฐานการศึกษา และคุณลักษณะที่หลักสูตรกำหนด เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม จะได้เชื่อมั่นว่า

สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษา มีคุณภาพ ความมาตรฐาน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นที่ยอมรับของสังคม

2. ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

โลกในปัจจุบันเป็นยุค โลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลก โดยปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว คือคุณภาพของคน

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคน ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทำให้เป็นคนที่มีรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

ถึงแม้ว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีความพยายามในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไทยมาโดยตลอด แต่จากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาของกรมวิชาการ ปี 2540 พบว่าจะแนนเฉลี่ยของวิชาต่างๆ ส่วนใหญ่มีค่าต่ำกว่าร้อยละ 50 เช่น คะแนนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์และฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีค่าไม่ถึงร้อยละ 30 แสดงว่านักเรียนทำข้อสอบได้ไม่ถึง 1 ใน 3 ของข้อสอบทั้งหมด นอกจากผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการแล้ว จริยธรรม คุณธรรม และความปลอดภัยของร่างกายและจิตใจของเด็กไทย ก็อยู่ในสถานะเสี่ยงเช่นเดียวกันดังตัวอย่างของปัญหายาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาด อยู่ในสถานศึกษาขณะนี้ ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์นั้น จากการศึกษาของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) เกี่ยวกับการทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของสมาคมนานาชาติเพื่อการประเมินผลทางการศึกษา พบว่าเด็กไทยทำคะแนนได้ดีสำหรับข้อสอบแบบเลือกตอบที่ใช้ทักษะพื้นฐาน (เช่น การบวก ลบ คูณ หาร) หรือข้อสอบที่ใช้ความจำแต่ไม่สามารถทำข้อสอบที่เป็น โจทย์ปัญหาที่ต้องคิดวิเคราะห์ หรือต้องเขียนคำอธิบายยาวๆ แสดงให้เห็นถึงปัญหาในการคิดวิเคราะห์ และ การเรียบเรียงความคิดออกมาเป็นคำพูดของเด็กไทย ในขณะที่ความสามารถดังกล่าวเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

2545 : 1)

179454

๒๕๕๖

จากที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของการศึกษาว่าจำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนา ปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ จริยธรรม คุณธรรม

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดยจะต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดกลไกในการตรวจสอบและกระตุ้นให้หน่วยงานทางการศึกษามีการควบคุมคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 48 ได้กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มาตรา 49 ให้มีการเสนอผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งที่จัดทำอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุก 5 ปี ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด

การประกันคุณภาพการศึกษา มีความสำคัญ 3 ประการ คือ

- 2.1 ทำให้ประชาชน ได้รับข้อมูลคุณภาพการศึกษาที่เชื่อถือได้ เกิดความเชื่อมั่น และสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน
- 2.2 ป้องกันการจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค และเกิดความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง
- 2.3 ทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษามุ่งบริหารจัดการศึกษาสู่คุณภาพ และมาตรฐานอย่างจริงจัง ซึ่งมีผลให้การศึกษา มีพลังที่จะพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้ผู้รับบริการการศึกษา ทั้งยังเป็นการป้องกันการจัดการศึกษาที่ด้อยคุณภาพ และสร้างสรรค์การศึกษาให้เป็นกลไกที่มีพลังในการพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น

3. ระบบและกระบวนการประกันคุณภาพภายใน

ระบบการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ระบบการประเมินผล และการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากร ของสถานศึกษานั้นเองหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 49)

สถานศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงหลักการและกระบวนการดังต่อไปนี้

3.1 หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษามี 3 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 11)

3.1.1 จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษา ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้ บุคลากรเสียหาย โดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่ การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

3.1.2 การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 3.1.1 ต้องทำให้ การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของ บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงาน ตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผนตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบที่มีความโปร่งใสและมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3.1.3 การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์และบุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้อง ให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามา มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผลพัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

3.2 กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประกันคุณภาพ มี 3 ขั้นตอนคือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 7)

3.2.1 การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน

3.2.2 การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบ และติดตาม

ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3.2.3 การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษา

ของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษาฯ และระดับกระทรวง

3.3 กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของหลักการบริหาร

ที่เป็นกระบวนการครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ

3.3.1 การร่วมกันวางแผน (Planning)

3.3.2 การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (Doing)

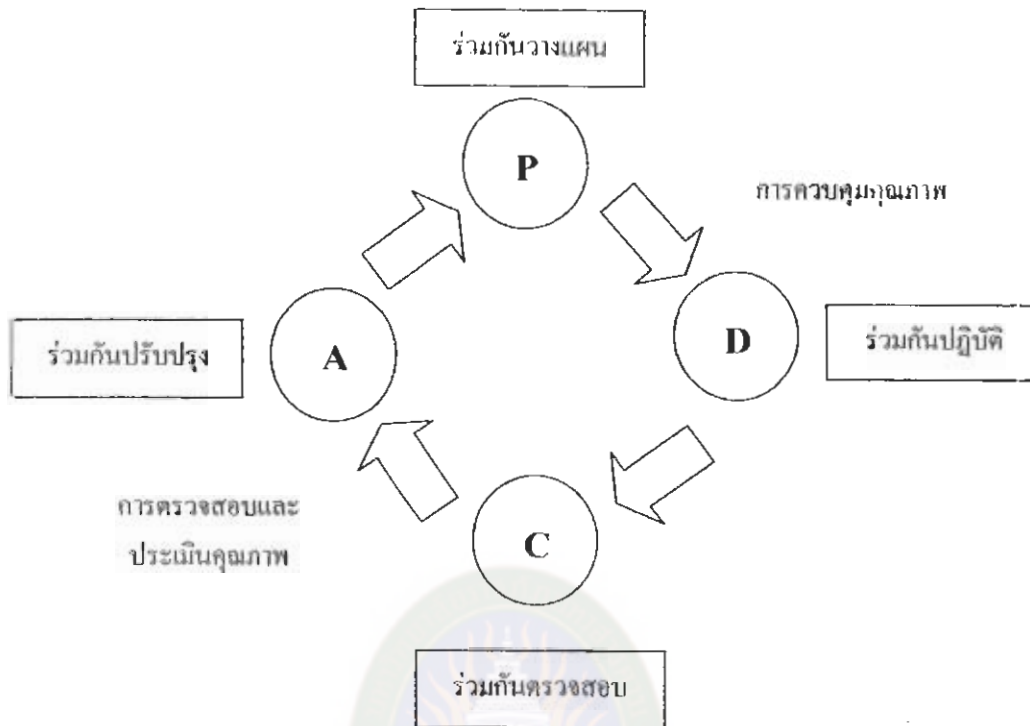
3.3.3 การร่วมกันตรวจสอบ (Checking)

3.3.4 การร่วมกันปรับปรุง (Action)

เมื่อพิจารณากระบวนการการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประเมินคุณภาพและแนวคิดของการบริหารแบบครบวงจรจะเห็นว่ามีความสอดคล้องกัน ดังแผนภูมิที่ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

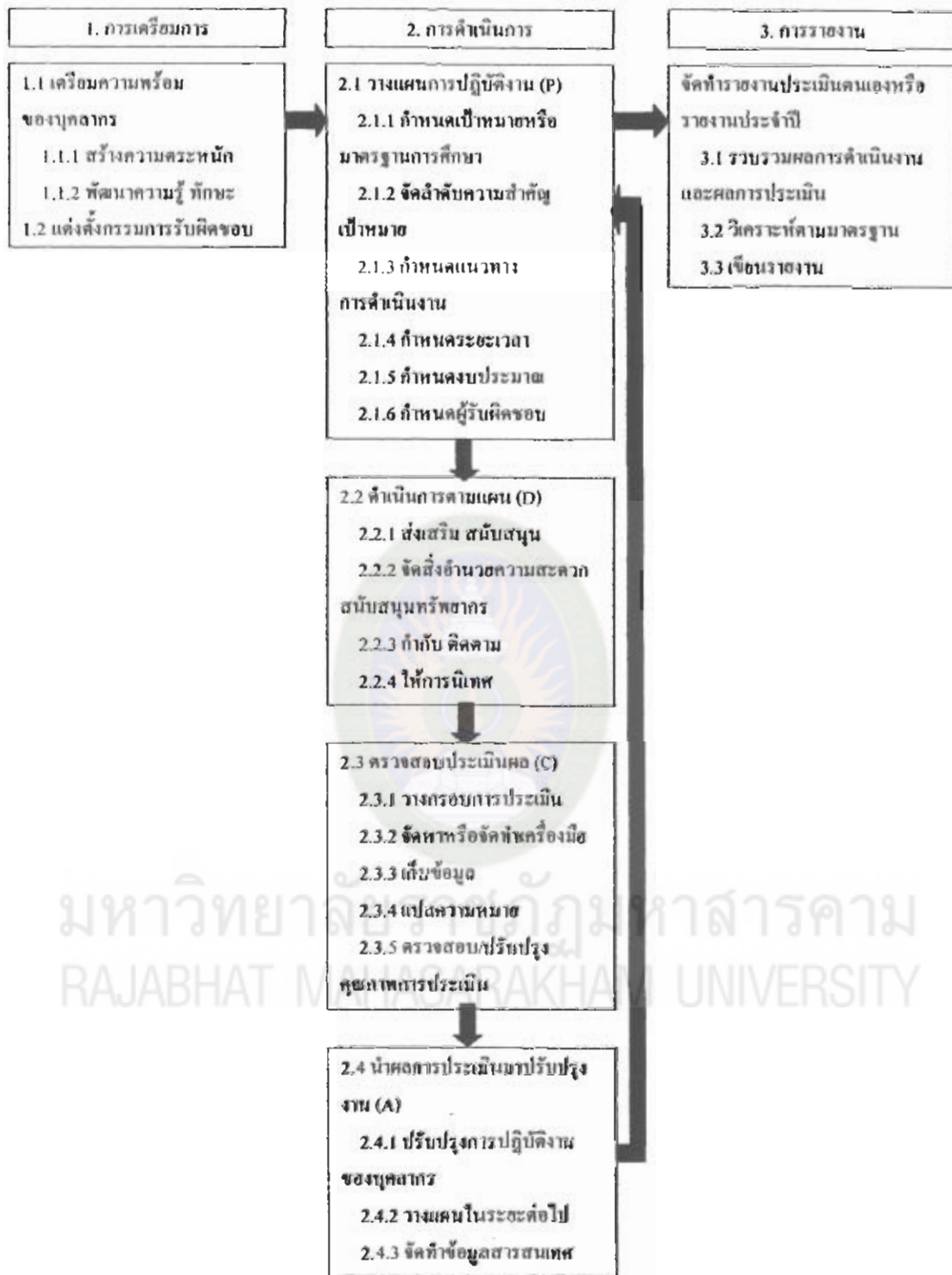

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ของแนวคิดของการประเมินคุณภาพและการบริหารแบบครบวงจร
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 10

จากแผนภูมิที่ 1 การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพก็คือ กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารนั่นเอง โดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันวางแผนและดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาเมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้วหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตาม และประเมินคุณภาพเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความภูมิใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

3.4 ขั้นตอนการดำเนินงานตามกระบวนการประกันคุณภาพภายใน

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในตามกระบวนการที่กล่าวมาแล้ว
มีแนวทางและขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 13

จากแผนภูมิที่ 2 มีขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ดังนี้

3.4.1. ขั้นตอนเตรียมการ ซึ่งการเตรียมการที่มีความสำคัญ คือ

1) การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยต้องสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะจัดทำกรรณิฉันทน์ ความเข้าใจโดยใช้บุคลากรภายในสถานศึกษาหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน และต้องพัฒนาความรู้ทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในให้บุคลากรทุกคนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการในแต่ละปี ต่อมาเน้นเนื้อหาการกำหนดกรอบและแผนการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมินและการรวบรวมข้อมูล ในช่วงท้ายเน้นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมินและการเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง (Self study report)

2) การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประสานงาน กำกับดูแล ช่วยเหลือสนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงเป็นทีม โดยการตั้งคณะกรรมการควรพิจารณาตามแผนภูมิ โครงสร้างการบริหารซึ่งฝ่ายที่รับผิดชอบงานใดควรเป็นกรรมการรับผิดชอบการพัฒนาและประเมินคุณภาพงานนั้น

3.4.2 ขั้นตอนดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ

1) การวางแผน จะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้ สำหรับแผนต่าง ๆ ที่ควรจัดทำคือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา แผนการประเมินคุณภาพและแผนงบประมาณ เป็นต้น

2) การปฏิบัติตามแผน ซึ่งในขณะที่ดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติ กำกับ ติดตามการทำงานทั้งระดับบุคลากร ราชกลุ่ม ราชหมวด และให้การนิเทศ

3) การตรวจสอบประเมินผล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่แสดงว่าการดำเนินงานที่ผ่านมามีบรรลุเป้าหมาย

เพียงใด โดยการประเมินต้องจัดวางกรอบการประเมิน จัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ จัดเก็บ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความข้อมูล และการตรวจสอบ ปรับปรุงคุณภาพ การประเมิน

4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จแล้ว จะส่งผลให้คณะกรรมการรับผิดชอบนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์และแปลผลแล้วนำเสนอ ผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผน ในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศหรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

3.4.3 ขั้นตอนการจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษา ดำเนินการประเมินผลภายในเสร็จแล้วจะจัดทำรายงาน โดยเริ่มจากรวบรวม ผลการดำเนินงาน และผลการประเมินมาวิเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษาและเขียน รายงาน

3.5 กิจกรรมเสนอแนะสำหรับการดำเนินการประเมินผลภายในของสถานศึกษา มีดังนี้ (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา. 2543 : 23-160)

กิจกรรมที่ 1 การเตรียมความพร้อม เป็นการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับ ความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีของบุคลากร ในสถานศึกษา พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจและแต่งตั้ง คณะทำงาน รวมทั้งการเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุน การประเมินผลภายใน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมย่อยดังนี้

3.5.1 สืบหาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของบุคลากรในสถานศึกษา โดยมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของบุคลากรทั้งหมดในสถานศึกษา
- 2) สืบหาความรู้ความเข้าใจ เจตคติต่อการประเมินผลภายใน ของบุคลากร

3.5.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลภายในของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการนี้ควรประกอบด้วย ผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน รวมกันประมาณ 15-20 คน

3.5.3 จัดเตรียมงบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน ประเมินผลภายใน ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับปริมาณข้อมูลที่จะจัดเก็บ แหล่งข้อมูล ประเภทหรือวิธีการจัดเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ เป็นต้น

3.5.4 จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการในการประเมินผลภายในทุกชั้นตอน ตั้งแต่การจัดเตรียมการจนถึงการสรุปผล และรายงานผลการประเมิน รวมทั้งระบบ การติดตามการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยทุกกิจกรรมจะกำหนดเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น

3.5.5 การกำกับและติดตามประเมินผลภายใน ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายต้อง ติดตามกำกับดูแลให้การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามปฏิทินการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้

กิจกรรมที่ 2 การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ผ่านมา เป็นการรวบรวมและนำข้อมูลพื้นฐานรวมทั้งผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ผ่านมาแล้ว มาแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดทราบ เพื่อพิจารณาตัดสินใจในการกำหนดแนวทางการประเมิน และการพัฒนาสถานศึกษาของตนเอง ซึ่งวิธีการดำเนินการคือ จัดทำรายงานสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้นำมาเป็นข้อมูลพิจารณาตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ต่อไป ซึ่งข้อมูลควรประกอบด้วย

2.1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสถานศึกษา ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้ง ขนาด สถานศึกษา จำนวนอาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ จำนวนครูอาจารย์ จำนวนนักเรียน ลักษณะชุมชน

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายต่างๆ ของสถานศึกษา ได้แก่ นโยบายด้านการบริหาร จัดการ ด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ โดยรายงานว่าที่ผ่านมามีเป้าหมายอย่างไรและมีผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนมากน้อยเพียงไร พร้อมทั้งสรุปเป็นจุดอ่อน จุดแข็งของการดำเนินงานที่ผ่านมา

กิจกรรมที่ 3 การทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา เป็นการนำเสนอรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันและพร้อมที่จะร่วมมือกันดำเนินงานประเมินผลภายในต่อไป ซึ่งมีกิจกรรมย่อยดังนี้

3.1 สสำรวจความเข้าใจของบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยจัดทำแบบสำรวจการรับรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

3.2 สำรวจสภาพการประเมินผลภายในของสถานศึกษา โดยจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทั้งหมดของสถานศึกษา ซึ่งแบบสอบถามควรมีหัวข้อดังนี้

3.2.1 ลักษณะการดำเนินงานของสถานศึกษาในการประเมินผลภายในที่ผ่านมาเป็นอย่างไร กิจกรรมที่เกี่ยวข้องมีการทำ หรือไม่ทำอย่างไร

3.2.2 กิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาหรือไม่

กิจกรรมที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่จะใช้ในการประเมิน เป็นการกำหนดเป้าหมายที่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษารับรู้ และร่วมกันจัดทำว่า จะมีการตรวจสอบการทำงานของตนเองในด้านใด เรื่องใดบ้าง ซึ่งวิธีการดำเนินงานควรมีขั้นตอนดังนี้

4.1 สำรวจความคิดเห็นของบุคลากรทุกฝ่ายว่าต้องการให้คณะกรรมการดำเนินงานประเมินผลภายในดำเนินการในเรื่องใดบ้าง อย่างไรบ้าง

4.2 ให้บุคลากรทุกฝ่ายศึกษามาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เปรียบเทียบกับกิจกรรมที่สถานศึกษาดำเนินงานอยู่ว่า กิจกรรมใดที่ควรจัดทำแต่ยังไม่ได้จัดทำ กิจกรรมใดที่ทำอยู่แล้ว และกิจกรรมใดที่จะต้องทำเพิ่มเติมจากเดิม

4.3 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินให้ครอบคลุมความต้องการของบุคลากรที่แสดงไว้ซึ่งกิจกรรมย่อยที่ควรจัดทำมีดังนี้

4.3.1 จัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเกี่ยวกับกิจกรรม และหัวข้อที่ต้องการจะประเมิน

4.3.2 จัดทำแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมแล้วว่ามีสิ่งใดจะนำมาใช้กับการประเมินผลภายในได้บ้าง

4.3.3 กำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่จะทำการประเมิน

4.3.4 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยการศึกษาวิเคราะห์จากมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในการประเมินที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น

กิจกรรมที่ 5 การกำหนดกรอบการประเมิน เป็นการกำหนดแนวทางในการทำการประเมินผลว่าจะดำเนินการอย่างไร เมื่อใดและใครเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องใด ซึ่งวิธีการประเมินจะขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวบ่งชี้ เช่น ใช้แบบสอบถามกับตัวบ่งชี้ที่เป็นความรู้ ความเข้าใจ ใช้แบบวัดทางจิตวิทยากับตัวบ่งชี้ที่เป็นนามธรรม ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม

กับตัวบ่งชี้ที่มีพฤติกรรมที่สังเกตได้ ใช้แบบสัมภาษณ์กับตัวบ่งชี้ที่สะท้อนความรู้สึกรหรือความคิดเห็น ใช้วิธีการเก็บจากข้อมูลที่เป็นเอกสารที่มีอยู่แล้วหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ สำหรับกิจกรรมย่อยที่ควรจัดทำคือ

- 5.1 กำหนดแหล่งผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมในการประเมินแต่ละตัวบ่งชี้
- 5.2 กำหนดวิธีการเก็บข้อมูล
- 5.3 กำหนดขนาดตัวอย่าง
- 5.4 กำหนดระบบการจัดเก็บข้อมูล
- 5.5 กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
- 5.6 กำหนดกรอบการประเมิน

กิจกรรมที่ 6 การกำหนดเกณฑ์การประเมิน ซึ่งมีกิจกรรมย่อยที่ควรจัดทำ

ดังนี้

- 6.1 กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินตัวบ่งชี้
- 6.2 ตรวจสอบความเหมาะสมของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินตัวบ่งชี้

โดยทำเป็นแบบสอบถาม

กิจกรรมที่ 7 การกำหนดวิธีการที่ใช้ในการประเมิน เป็นการที่คณะกรรมการผู้รับผิดชอบประเมินผลเลือกวิธีการ เครื่องมือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล รูปแบบสอบถาม โครงสร้างคำถามที่จะใช้ และการสร้างเครื่องมือประเมิน โดยเริ่มตั้งแต่สร้างคำถาม ตรวจสอบคุณภาพทดลองใช้ ปรับปรุงก่อนนำมาใช้จริง

กิจกรรมที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการกำหนดแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บมาให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีกิจกรรมย่อยดังนี้

8.1 เตรียมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ โดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และศึกษาลักษณะข้อมูลเพื่อเลือกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสม

8.2 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น อาจใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย หรือ

ฐานนิยม เป็นต้น

8.3 กำหนดวิธีการนำเสนอข้อมูล เช่น เสนอในรูปแบบตารางสถิติ หรือ การบรรยาย หรือแบบกราฟ

กิจกรรมที่ 9 การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา เป็นการนำผลการประเมินมาใช้วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของสถานศึกษาต่อไป มีกิจกรรมย่อยดังนี้

9.1 สรุปผลการประเมิน

9.2 วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของสถานศึกษา

9.3 ประเมินความต้องการจำเป็น

กิจกรรมที่ 10 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษา เป็นการนำจุดอ่อนที่ค้นพบมาวิเคราะห์หาสาเหตุ เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐานต่อไป มีกิจกรรมย่อยดังนี้

10.1 วิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยการนำปัญหาที่เป็นจุดอ่อน มาระดมความคิดของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาสาเหตุและวิธีการแก้ไข

10.2 กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหา

10.3 พัฒนาสถานศึกษาตามวิธีการที่กำหนด โดยจัดทำเป็นโครงการ

กิจกรรมที่ 11 การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง เป็นการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้รู้และเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรายงานผลการประเมินตนเองควรประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป มีประวัติสถานศึกษา ที่ตั้ง ลักษณะชุมชน แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น (2) อาคารสถานที่ (3) แผนภูมิ โครงสร้างการบริหารสถานศึกษา (4) บุคลากร (5) นักเรียน (6) งบประมาณ (7) วิสัยทัศน์ (8) พันธกิจและแผนยุทธศาสตร์

ส่วนที่ 2 การประเมินคุณภาพภายใน ประกอบด้วย (1) ผลการประเมินตนเองตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละมาตรฐาน (2) สรุปผลการประเมินมาตรฐานแต่ละด้าน

กิจกรรมที่ 12 การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเอง เป็นการนำผลการประเมิน ไปใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเองของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมย่อยดังนี้

12.1 รายงานผลการประเมิน ซึ่งจะรายงานทุกฝ่ายให้รับทราบ

12.2 ปรับปรุงสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

บริบทระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 1

กฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 (2546 : 1-4) โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 47 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับแก่สถานศึกษาตามมาตรา 18 (2) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หมวดที่ 1 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 2 ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

- 2.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 2.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา
- 2.3 การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา
- 2.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษา
- 2.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 2.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา
- 2.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 2.8 การผลุกระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการตามวรรคสอง ให้สถานศึกษาใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด

หมวด 2 หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 3 ให้สถานศึกษาจัด โครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 4 ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
สถานศึกษา โดยให้มีอำนาจและหน้าที่ดังนี้

4.1 กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน
สถานศึกษา

4.2 กำกับ ติดตาม และให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ
การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

4.3 เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวน
และรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 5 ให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงาน
ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 6 ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาที่ครอบคลุม
สาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา
ท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 7 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยคำนึงถึงหลัก
และครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้

7.1 เป็นแผนที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และความจำเป็น
อย่างเป็นระบบ และมีแผนปฏิบัติการประจำปีรับรอง

7.2 กำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมาย และสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้
อย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

7.3 กำหนดวิธีดำเนินงานที่มีหลักวิชา หรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์
ที่อ้างอิงได้ ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้
การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ
เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

7.4 กำหนดแหล่งวิทยาการภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

7.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียน
รับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.6 กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้มีคณาจารย์ ผู้ปกครอง และบุคลากร
ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

7.7 กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อ 8 ให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
รวมทั้งมีการกำกับ ติดตามการดำเนินงานให้เป็น ไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมาย
ที่กำหนดไว้

ข้อ 9 ให้คณะบุคคลตามข้อ 4 (3) ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน และรายงาน
การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ใช้วิธีการ
ที่หลากหลายและเหมาะสม โดยให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุง
และพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ข้อ 10 ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐานกำหนด ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วย
กระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

ข้อ 11 ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุดความสำเร้
งตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูล
และผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 10 เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
และเปิดเผยต่อสาธารณชน

ข้อ 12 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่งเสริม สนับสนุน
และร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

12.1 จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มี
ประสิทธิภาพ

12.2 จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้
ในวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปีหรือเป็นรายภาค

12.3 จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญ
ด้วยกระบวนการและวิธีการที่ได้มาตรฐาน

ข้อ 13 ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ
สถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงาน
ต้นสังกัดทราบ

ข้อ 14 ให้หน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับ รูปแบบและเทคนิควิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับ สนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและผลุงประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรก ที่ยังมีได้มีการจัดตั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้บรรดาอำนาจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นอำนาจของหน่วยงานต้นสังกัด ระดับจังหวัด

บริบทระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา อำเภอเขียงยืน และกิ่งอำเภอชื่นชม

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร การศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย (สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2549 : 21-33)

1. การจักระบบบริหารและสารสนเทศ

สถานศึกษาควรจัด โครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนางาน และการสร้างระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดกลาง ควรมีคณะทำงานทำหน้าที่วางแผนติดตามตรวจสอบคุณภาพ และจัดทำรายงานการพัฒนา คุณภาพการศึกษาประจำปีการศึกษาของสถานศึกษา โดยแต่งตั้งคณะทำงานที่มีตัวแทน บุคลากรจากหลายฝ่าย มาร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมติดตาม ตรวจสอบ เก็บข้อมูล ส่วนสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีจำนวนครูน้อยมาก ควรร่วมกันวางแผนจักระบบการเก็บ และรวบรวมข้อมูลเป็นหมวดหมู่ ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ทำให้ได้ตามแผนที่วางไว้ เพื่อไม่ให้ สะสมจนทำไม่สำเร็จเมื่อถึงสิ้นปีการศึกษา

สำหรับการจักระบบสารสนเทศนั้น สถานศึกษาขอมทราบว่ามีอยู่มากมาย เช่น ข้อมูล ผู้เรียน ครูและบุคลากร ข้อมูลอาคารและสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อมูล การพัฒนาบุคลากร ข้อมูลทรัพยากร ข้อมูลงบประมาณ ฯลฯ สถานศึกษาควรมีการจักระบบ สารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ให้ครอบคลุมและข้อมูลมีความสมบูรณ์ ค้น ได้ง่ายและสะดวก รวดเร็ว มีการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์อยู่เสมอ การจัดหมวดหมู่ข้อมูลสารสนเทศ

อาจแบ่งเป็นด้านก็ได้ เช่น ด้านคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการเรียนการสอน คุณภาพการบริหาร และการจัดการ และคุณภาพการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ หรือจะจัดโดยวิธีอื่นที่สถานศึกษา เห็นว่าเหมาะสมก็ได้ โดยมีหัวข้อสำคัญ ดังนี้

1.1 แนวการจัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา

เพื่อให้การดำเนินงานการจัดทำสารสนเทศได้อย่างเป็นระบบ และมีความเข้าใจระบบสารสนเทศได้ชัดเจน จึงนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำ ระบบสารสนเทศ ดังนี้

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อาจเป็นตัวเลข ตัวหนังสือ หรือสัญลักษณ์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ ยังไม่ผ่านระบบการวิเคราะห์ จึงไม่มีความสมบูรณ์พอที่จะ นำไปตัดสินใจได้

สารสนเทศ (Information system) หมายถึง กระบวนการเก็บรวบรวม ข้อมูล การประมวลผลข้อมูลให้อยู่ในรูปสารสนเทศที่เป็นประโยชน์สูงสุด และการจัดเก็บ รักษา อย่างมีระบบเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้

1.2 องค์ประกอบของระบบสารสนเทศ

1.2.1 การจัดทำระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย 4 ส่วน

- 1) ข้อมูล ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้เก็บรวบรวมมา
- 2) การจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ
- 3) การประมวลผลหรือการวิเคราะห์ ซึ่งอาจเป็นการเรียงลำดับ
- 4) สารสนเทศซึ่งเป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว

แจกแจง คำตัวเลข

1.2.2 สารสนเทศที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

มักจะมีการดำเนินการจัดทำระบบสารสนเทศ 5 ด้าน คือ

- 1) สารสนเทศพื้นฐาน
- 2) สารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียน
- 3) สารสนเทศเกี่ยวกับการเรียนการสอน / งานวิชาการ
- 4) สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ
- 5) สารสนเทศเพื่อการรายงาน

1.2.3 เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการพัฒนาคุณภาพแต่ละระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงผู้ปฏิบัติสถานศึกษา อาจจัดระบบสารสนเทศภายในสถานศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ ดังนี้

- 1) ระบบสารสนเทศพื้นฐานของสถานศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมของสถานศึกษา ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป สภาพที่ตั้ง ระบบสื่อสาร ระดับชั้นที่เปิดสอน จำนวนนักเรียน ห้องเรียน จำนวนครูและบุคลากร สภาพชุมชน โดยรวม สภาพเศรษฐกิจการเมือง สังคม ความต้องการของชุมชน โอกาส และข้อจำกัดของสถานศึกษา เป็นต้น
- 2) ระบบสารสนเทศเกี่ยวกับผู้เรียน เป็นระบบสารสนเทศที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนทั้งหมด สารสนเทศส่วนนี้เกิดจากผู้สอนหรือผู้ปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ เช่น ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ผู้การประเมินคุณภาพ จำแนกเป็นรายชั้น รายปี รายงานผลความก้าวหน้าของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ นักเรียนปัญญาเลิศ นักเรียนที่มีปัญหา และต้องการความช่วยเหลือ ผลงานของผู้เรียน
- 3) ระบบสารสนเทศ เกี่ยวกับการเรียนการสอน / งานวิชาการ เป็นการจัดระบบสารสนเทศเกี่ยวกับหลักสูตร และการเรียนการสอน โครงสร้างหลักสูตร สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี การวัดและการประเมินผล แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ สารสนเทศประเภทนี้ ต้องมีการประมวลผลรวม มีการเปรียบเทียบข้อมูลอย่างถูกต้องและทันสมัย จึงมีความหมายต่อการจัดการบริหารงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ เช่น การจัดองค์กร โครงสร้างการบริหารงบประมาณ และทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
- 5) ระบบสารสนเทศเพื่อการรายงาน เนื่องจากการที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี เพื่อรายงานต่อเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้ปกครอง ชุมชน และสาธารณชนให้ทราบ ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาอย่างค้ำคอเนื่อง สารสนเทศส่วนนี้ จึงเป็นการนำข้อมูลและสารสนเทศจากทั้ง 4 ระบบ ข้างต้น มาประมวล และนำเสนอเป็นรายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีได้ และข้อมูลจากสารสนเทศเหล่านี้ยังสามารถนำไปจัดทำเป็นรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาที่ โรงเรียนกำหนดไว้ได้อีกทางหนึ่งด้วย และใช้รายงานต่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.)

ในปีที่เข้ารับการประเมินภายนอก โดยสรุปเป็นภาพรวมที่เข้าใจง่าย ระบุผลสำเร็จตามสภาพ และผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นจริงในสถานศึกษา อันได้แก่ ผลการประเมินการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน / ปฐมวัย

2. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

ดังได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่า มาตรฐานการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นมาก สำหรับการจัดการศึกษาที่ใช้หลักการกระจายอำนาจไปยังสถานศึกษา โดยที่ให้สถานศึกษา จัดทำหลักสูตรเอง และบริหารการใช้หลักสูตร ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น รัฐจึงกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ เพื่อเป็นข้อกำหนด เกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณธรรม ที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ทุกแห่ง และใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประเมินคุณภาพทางการศึกษา มาตรฐานการศึกษาของชาติมี 3 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้

จากมาตรฐานการศึกษาของชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำสู่การปฏิบัติให้เกิดผล เพื่อยกระดับการศึกษาของประเทศให้เกิดประโยชน์กับประชาชน ไทยทุกคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยนำมาจัดทำเป็นมาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย ประกาศให้สถานศึกษาทุกแห่งที่เปิดสอน ระดับดังกล่าวใช้เป็นเป้าหมายการพัฒนา เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2548

สถานศึกษาต้องนำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษา ปฐมวัยที่ประกาศไว้เป็นเป้าหมายการพัฒนาสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเองอาจต้องการเพิ่มเติมมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดเฉพาะเจาะจงตามบริบท และความต้องการของท้องถิ่นอีกก็ได้

การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต้องสอดคล้องกับมาตรฐาน การศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา โดยกำหนดให้เหมาะสม ครอบคลุมสาระการเรียนรู้และศักยภาพของผู้เรียน สถานศึกษา และท้องถิ่น

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

เพื่อให้การจัดการศึกษابرรุดตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาต้องมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา ในการจัดทำแผนดังกล่าวนี้ สถานศึกษาต้องคำนึงถึงหลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม และการนำสู่การปฏิบัติได้จริง แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ควรคำนึงถึงวิธีดำเนินการ ในเรื่องต่อไปนี้ คือ

3.1 มีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างเป็นระบบ และมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

3.2 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการพัฒนา และสภาพความสำเร็จของการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างค่อเนื่อง ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

3.3 กำหนดวิธีการดำเนินงาน โดยอาศัยหลักวิชาการหรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียน การสอน/การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัด และการประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

3.4 เสาะหาและประสานสัมพันธ์กับแหล่งวิทยากรภายนอกที่ ให้การสนับสนุนทางวิชาการ ได้ และระบุไว้ในแผนให้ชัดเจน

3.5 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคน รวมทั้งผู้เรียน รับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนด ไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.6 กำหนดบทบาทหน้าที่ และแนวทางการมีส่วนร่วมของบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคลากรภายในชุมชน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนร่วมกัน

3.7 กำหนดการใช้งบประมาณ และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

3.8 มีการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนและการนำผลไปใช้ ในการพัฒนาอย่างค่อเนื่อง

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพ มีโครงการกิจกรรม ที่ต้องดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดผลสำเร็จตามที่ระบุไว้ในตัวบ่งชี้วัด ของโครงการการดำเนินงานตามแผนสถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็ง

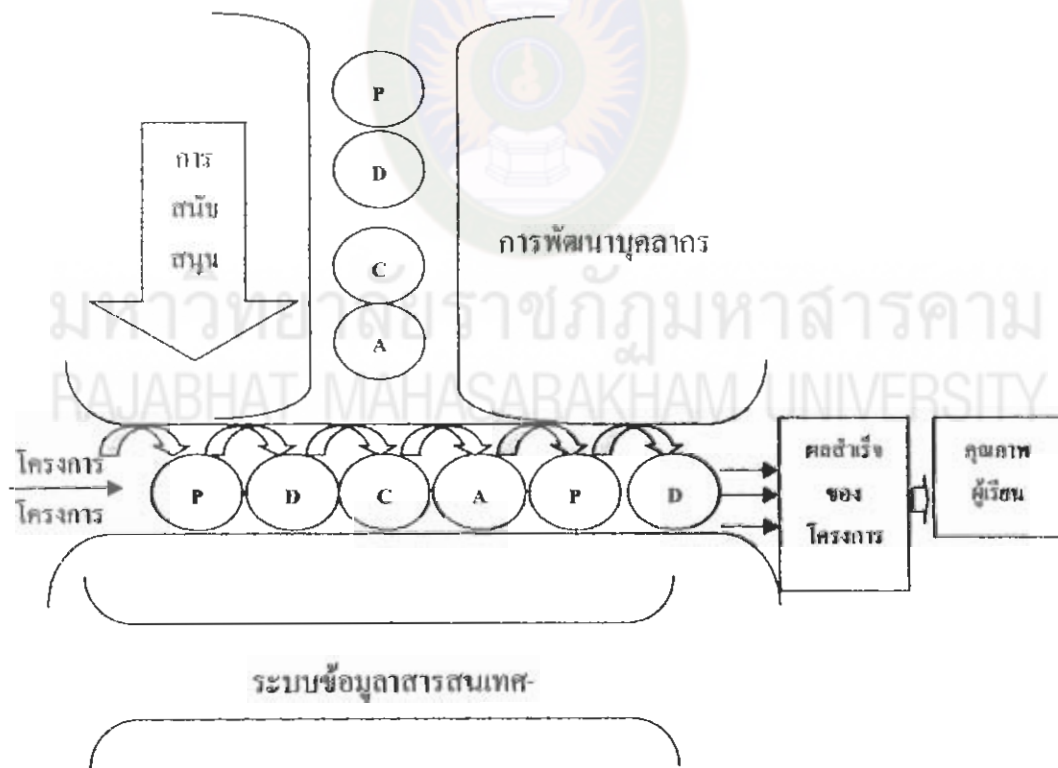
เน้นการมีส่วนร่วม ใช้เทคนิคการบริหาร และการจัดการ ที่จะทำให้ดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย

ตัวอย่างเทคนิคการบริหารและการจัดการที่ใช้แล้วประสบผลสำเร็จ

4.1 วงจรการพัฒนาคุณภาพ PDCA ของเดมมิง (Demming cycle)

เป็นเทคนิคที่ผู้บริหารส่วนใหญ่นิยมใช้กันแพร่หลาย เพราะเป็นกระบวนการที่มีตรวจสอบตนเองอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่ขั้นการวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผนหรือขั้นตอนที่วางไว้ (DO) การตรวจสอบหรือ การประเมิน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปทบทวน ปรับปรุงแก้ไข วางมาตรฐาน/มาตรการกำหนดขั้นตอนนี้ใหม่ (Act) เพื่อการดำเนินงานต่อ ๆ ไป

วงจรการพัฒนา PDCA สามารถนำไปใช้ดำเนินการได้ในทุกขั้นตอนทุกงาน และสอดคล้องกันได้อย่างต่อเนื่อง ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการดำเนินงานตามวงจร PDCA ในแต่ละงานที่ดำเนินไปพร้อม ๆ กัน

4.2 แนวคิด Balanced scorecard

สถานศึกษาหลายแห่งใช้แนวคิดในการกำหนดผลสำเร็จอย่างสมดุลรอบด้าน (Balanced scorecard) เป็นเทคนิคการบริหาร เช่น โรงเรียนในฝัน โดยใช้การกำหนดมุมมองที่เกี่ยวข้องกับผลสำเร็จของการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ

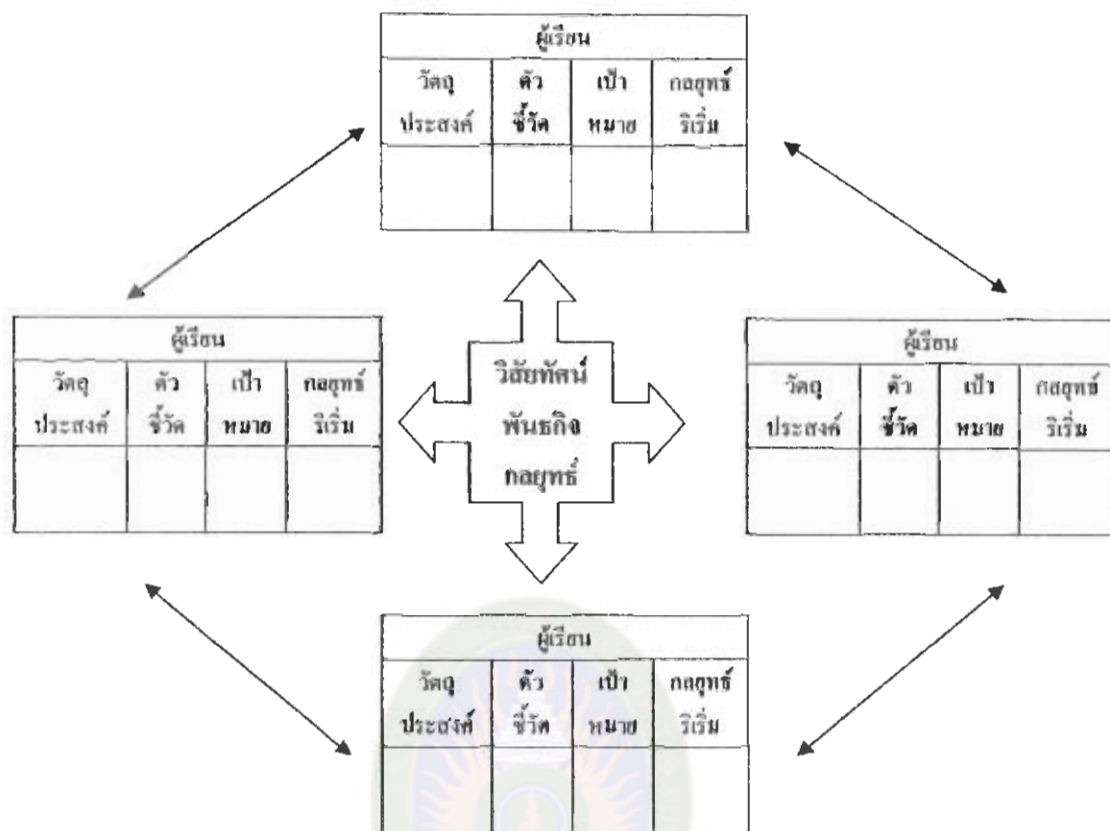
4.2.1 มุมมองด้านนักเรียน (Student perspective) โดยพิจารณาความต้องการที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนที่คาดหวัง

4.2.2 มุมมองด้านกระบวนการจัดการศึกษาภายใน (Internal process perspective) โดยพิจารณาผลสำเร็จและแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพ และคุณภาพของกระบวนการบริหารจัดการและการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน

4.2.3 มุมมองด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and growth perspective) โดยพิจารณาปัจจัยที่ใช้ขับเคลื่อนให้ผู้เรียน ได้รับการพัฒนาคุณภาพตามที่คาดหวัง ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และทักษะของครู ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา การเพิ่มสมรรถนะของสถานศึกษาในการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา

4.2.4 มุมมองด้านงบประมาณและทรัพยากร (Budget and resource perspective) โดยพิจารณาปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินงานบรรลุภาพความสำเร็จในด้านงบประมาณ และทรัพยากร โดยคำนึงถึงแหล่งสนับสนุน อัตรากำลัง ค่าใช้จ่าย ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและงบประมาณ

จากมุมมองทั้งสี่ด้านนำมากำหนดวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic objectives) ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยคำนึงถึงความครอบคลุมและสมดุล จัดทำแผนที่กลยุทธ์ (Strategy map) เพื่อตรวจสอบลำดับความสำคัญและความเหมาะสมของวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ ผ่านมุมมองด้านต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จได้อย่างไร แล้วจัดทำกรอบกลยุทธ์ (Strategy framework) โดยการนำวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์มากำหนด ตัวชี้วัด (Measures) เป้าหมาย (Targets) และกลยุทธ์ริเริ่ม (Strategy initiatives) ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 รูปแบบการกำหนดผลสำเร็จอย่างสมดุลรอบด้าน

นอกจากวงจรการพัฒนา PDCA และเทคนิค Balanced scorecard แล้วยังมีเทคนิคการบริหารอีกหลายรูปแบบที่ผู้บริหารนำมาใช้แล้วประสบความสำเร็จ เช่น เทคนิค 5 ส., ทีลิวเอ็ม (TQM), คิวซี (QC), Six, Sigma, Benchmarking และ TopSTAR เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบัน ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพเชิงวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา ก็คือการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาควรตั้งคณะทำงานขึ้น เพื่อวางแผนติดตาม และรวบรวมข้อมูล สารสนเทศ การดำเนินงาน/โครงการตลอดปีการศึกษา โดยใช้มาตรฐาน การศึกษาเป็นกรอบการติดตามตรวจสอบ ทั้งนี้ ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดทำ รายงานประจำปีของสถานศึกษาอีกด้วย

สถานศึกษามีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาทุกปี
ดำเนินการอย่างจริงจัง ค่อนข้างและเป็นระบบ สนับสนุนให้ครู ผู้ปกครองและผู้แทนชุมชน
เข้ามามีส่วนร่วมนอกจากนี้ สถานศึกษามีการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพภายใน
ในเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ เพื่อให้ก้าวทันต่อสภาวะการณ์ปัจจุบันด้วย คือ

5.1 วิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษา เช่น วิเคราะห์ดูว่า วิสัยทัศน์
และภารกิจสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน / มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย
และสอดคล้องกับสภาวะปัจจุบันหรือไม่ ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง จัดกิจกรรมอย่างไร
จึงจะเหมาะสม

5.2 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เช่น แผนพัฒนาสะท้อนความต้องการ
ของชุมชนจริงหรือไม่ มีการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนนำผลมาใช้ในการวางแผน
ครอบคลุมครบถ้วนหรือไม่ กิจกรรมตามแผนสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์
และเป้าหมายหรือไม่ แผนพัฒนาโดยรวมมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และมีทิศทางพัฒนา
ที่ชัดเจนหรือไม่

5.3 การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ เช่น บรรยากาศและ
สภาพแวดล้อมสนับสนุนการเรียนรู้มากขึ้นน้อยเพียงใด สะท้อนความสำเร็จของผู้เรียนอย่างไร ครู
เลือกใช้กลยุทธ์การสอนหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
หรือไม่ ครู และผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียนอย่างไร การจัดการกระบวนการ
เรียนรู้นั้นให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสฝึกแก้ปัญหา ฝึกการคิดสร้างสรรค์ที่สัมพันธ์
กับชีวิตจริง ตลอดจนพัฒนานิสัยรักการเรียนรู้หรือไม่ ผู้เรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกหรือไม่
สถานศึกษามีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษามหา
และมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/ปฐมวัยหรือไม่

5.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนประสบความสำเร็จ
จากการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นผู้จัดการเรียนการสอนหรือไม่ ผลงานของผู้เรียน
มีความหมายบ่งบอกถึงสิ่งที่ผู้เรียนรู้เข้าใจ และทำได้หรือไม่ ผลงานแสดงความคิดสร้างสรรค์
หรือไม่ และผู้เรียนได้มีโอกาสนำความรู้ไปใช้มากขึ้นน้อยเพียงใด ผู้สอนใช้วิธีการประเมิน
ที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริงเพียงใด มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้ปกครอง
มีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การประเมินหรือไม่ สถานศึกษาจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกัน ได้อย่างดีหรือไม่

5.5 การบริหารและการจัดการ / การพัฒนาองค์กร เนื่องจากสถานศึกษาเป็นแหล่งหรือศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ฉะนั้นนอกเหนือจากการบริหารจัดการด้านการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอน การพัฒนาผู้สอน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว สถานศึกษาต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษาโดยเฉพาะห้องสมุดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ได้อย่างดี ดังนั้นประเด็นในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในจึงควรวิเคราะห์ดูว่าผู้บริหารอุทิศตนเพื่อองค์กร เพื่อร่วมงาน และเพื่อการพัฒนาการศึกษาอย่างไร เป็นผู้นำในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสามารถแนะนำนวัตกรรมหรือแหล่งนวัตกรรมสำหรับผู้สอน ได้หรือไม่ มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ผู้สอน/คณะทำงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเชิงบริหารหรือไม่ มากหรือน้อยเพียงใด มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับชุมชนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด มีการรวบรวมแหล่งภูมิปัญญาชาวบ้าน และเชิญปราชญ์ชาวบ้านมาเป็นที่ปรึกษาหรือให้ความรู้หรือไม่ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อเทียบเคียงการพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

5.6 การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และการพัฒนาวิชาชีพครู เช่น มีการใช้แหล่งวิทยากรภายนอก (สถาบันอุดมศึกษา องค์กรธุรกิจภาครัฐและเอกชน) ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างไรบ้าง มีการเปิดโอกาสให้ครูแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความคิดในการพัฒนาวิชาชีพด้วยวิธีการใดบ้าง สนับสนุนให้ครูมีการวิจัยค้นคว้าความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและการประเมินผลบ้างหรือไม่ บ่อยเพียงใด จัดงบประมาณ และสิ่งสนับสนุนมากน้อยเพียงใด ส่งเสริมให้มีการสัมมนาหรือพัฒนาวิชาชีพในรูปแบบอื่นใดหรือไม่

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ดำเนินการอย่างจริงจัง จะช่วยให้สถานศึกษามีข้อมูลถูกต้อง และเพียงพอในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพการศึกษาในรอบปีถัดไป นอกจากนี้ ผลจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษายังมีส่วนช่วยกระตุ้นผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ให้ตระหนักถึงการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาการศึกษาในระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติอีกทางหนึ่งด้วย

6. การประเมินคุณภาพการศึกษา

จากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศสำหรับประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดได้ด้วย อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาที่มีความพร้อม อาจตั้ง คณะทำงานขึ้นทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาก็ได้ ซึ่งจะเป็นการสร้างระบบ การประเมินตนเองอีกทางหนึ่ง

นอกเหนือจากนี้ สถานศึกษาอาจทำการประเมินคุณภาพผู้เรียน โดยตรง จำแนก ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานที่ 5) เพื่อเปรียบเทียบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยของนักเรียนเป็นรายคน เป็นการตรวจสอบและยืนยันคุณภาพ ผู้เรียนทางด้านวิชาการ โดยขอใช้แบบทดสอบจากองค์กรที่มีแบบสอบถามที่ได้มาตรฐาน

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

การจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี เป็นหน้าที่ ของสถานศึกษาต้องปฏิบัติเพราะการทำงานใด ๆ ก็ตาม ต้องมีการ รายงานผลและนำผลไปใช้ จึงจะเป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในอดีตมีการละเลยกันมาก จนทำให้เกิดจุดอ่อนเรื่องระบบฐานข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนา จึงมีการตราไว้

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 14) มาตรา 48 ให้สถานศึกษาจัดทำ รายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

ในการจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า รายงานประจำปี นั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ให้แนวทางไว้เป็นตัวอย่างในเอกสารชื่อ “แนวทางการเขียนรายงานการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาประจำปีของสถานศึกษา” โดยเสนอไว้เป็น 4 บท คือ บทที่ 1 สะท้อนสภาพทั่วไป ของสถานศึกษา บทที่ 2 ระบุแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป้าหมายการพัฒนา บทที่ 3 ระบุ ความสำเร็จของการพัฒนาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษา บทที่ 4 สรุปผลการพัฒนาและการนำไปใช้ ระบุจุดเด่น – จุดด้อย และความต้องการ การช่วยเหลือ

เมื่อจัดทำรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปี เสร็จเรียบร้อยแล้ว สถานศึกษา ต้องส่งรายงานต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาด้านสังกัด ในเดือนพฤษภาคม